

<p>УХВАЛЕНО вченою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди протокол № 3 від « 12 » червня 2020 року</p>		<p>Система управління якістю ХНПУ імені Г.С. Сковороди</p> <p>ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ</p> <p>Мікроекономічний аналіз II</p>	<p>ЗАТВЕРДЖЕНО В.о. ректора Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди Ю. Вайчук</p> <p>від « 12 » червня 2020 р.</p>
--	---	--	---

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА

МІКРОЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ II

(назва навчальної дисципліни)

рівня вищої освіти _____ Другого (магістерського)
(назва рівня вищої освіти)

галузі знань _____ 05 Соціальні та поведінкові науки
(шифр і назва галузі знань)

спеціальності _____ 051 Економіка
(код і назва спеціальності)

освітня програма _____ Економіка, управління та право
(шифр і назва)

Шифр за навчальним планом _____ ЦПП-1.7

Розробник програми: І. Сідельнікова кандидат економічних наук,
професор кафедри економічної теорії, фінансів і
обліку

Рецензенти: Л. Радченко кандидат економічних наук, професор
кафедри економічної теорії, фінансів і обліку

О.Марченко доктор економічних наук, професор
кафедри економічної теорії Національного
юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Обговорено та рекомендовано до затвердження вченою радою юридичного факультету
протокол № 10 від «10» червня 2020 року

Голова ради (В.О. Процевський)
(підпис) (прізвище та ініціали)

Схвалено центром ліцензування, акредитації і контролю якості освіти

Директор (І. Єсьман)
(підпис) (прізвище та ініціали)

1. Пояснювальна записка

Програма обов'язкової навчальної дисципліни «Мікроекономічний аналіз II» складена відповідно до освітньої програми підготовки фахівців другого (магістерського) рівня вищої освіти, галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки спеціальності 051 Економіка.

Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Мікроекономічний аналіз II» є подальша систематизація знань, отриманих після вивчення курсу «Мікроекономіка», істотне розширення та поглиблення знань студентів з методології та організації мікроекономічного аналізу поведінки фірми.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Мікроекономічний аналіз II» є: опанування знань щодо принципів та закономірностей функціонування фірм в межах галузевих ринків; формування навичок аналітичної роботи по оцінці конкурентної поведінки фірми на ринках продукції та ресурсів; розвиток навичок щодо оцінки можливих наслідків рішень для економіки в цілому й для окремих ринків.

У результаті вивчення навчальної дисципліни відповідно до освітньої програми формуються **програмні компетентності:**

ІК. Здатність визначати та розв'язувати складні економічні завдання та проблеми, приймати відповідні аналітичні та управлінські рішення у сфері економіки, у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень та здійснення інновацій в умовах невизначеності.

ЗК2. Здатність до абстрактного мислення, аналізу, синтезу та встановлення взаємозв'язків між явищами та процесами.

ЗК 5. Здатність до інноваційної діяльності.

ЗК 6. Здатність розробляти проекти та управляти ними.

ЗК 8. Здатність проводити дослідження та презентувати результати;

ФК 3. Здатність збирати, аналізувати та обробляти статистичні дані, науково-аналітичні матеріали, які необхідні для розв'язання комплексних економічних завдань.

ФК4. Здатність використовувати сучасні інформаційні технології та економіко-математичні методи і моделі для дослідження економічних та соціальних процесів.

ФК6. Здатність формулювати професійні задачі в сфері економіки, вибирати належні напрями і відповідні методи для їх розв'язання, беручи до уваги наявні ресурси.

ФК 8. Здатність оцінювати можливі ризики, соціально-економічні наслідки управлінських рішень.

ФК9. Здатність застосовувати науковий підхід до формування та обґрунтування ефективних стратегій в економічній діяльності.

ФК11. Вміння планувати і розробляти проекти та наукові дослідження в сфері економіки, здійснювати їх інформаційне, методичне, матеріальне, фінансове та кадрове забезпечення.

Передумови вивчення дисципліни

Теоретичною і методологічною базою вивчення дисципліни «Мікроекономічний аналіз II» є такі дисципліни загальноекономічної підготовки, як «Мікроекономіка», «Мікроекономічний аналіз», «Математика для економістів», «Економіко-математичні методи та моделі».

Результати навчання за дисципліною

У результаті опанування змісту навчальної дисципліни здобувачі мають досягнути таких **програмових результатів навчання:**

ПРН 1.Формулювати, аналізувати та синтезувати рішення науково-практичних проблем на абстрактному рівні шляхом декомпозиції їх на складові.

ПРН 2. Демонструвати навички самостійно приймати рішення, лідерські навички та уміння працювати в команді.

ПРН4.Проводити дослідження, генерувати нові ідеї, здійснювати інноваційну діяльність..

ПРН 7. Оцінювати результати власної роботи і нести відповідальність за особистий професійний розвиток.

ПРН 8.Вибирати та використовувати необхідний науковий, методичний і аналітичний інструментарій для управління економічною діяльністю.

ПРН 9.Збирати, обробляти та аналізувати статистичні дані, науково-аналітичні матеріали, необхідні для вирішення комплексних економічних завдань.

ПРН 10.Обґрунтовувати рішення в умовах невизначеності, що потребують застосування нових підходів та економіко-математичного моделювання та прогнозування.

ПРН11.Застосовувати сучасні інформаційні технології у соціально-економічних дослідженнях.

ПРН 12.Формулювати нові гіпотези та наукові задачі в сфері економіки, вибирати належні напрями і відповідні методи для їх розв'язку, беручи до уваги наявні ресурси.

ПРН 15.Застосовувати наукові підходи до формування та обґрунтування ефективних стратегій в економічній діяльності.

ПРН 17. Організовувати розробку та проведення проектів у сфері економіки із врахуванням інформаційного, методичного, матеріального, фінансового та кадрового забезпечення.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 3 кредити ЄКТС 90 годин.

2.Зміст навчальної дисципліни за модулями та темами

Модуль 1. Теорія та методологія мікроекономічного аналізу ринків

Тема 1.1. Фірма як об'єкт мікроекономічного аналізу

Основні характеристики та ознаки фірми. Технологічна концепція фірми. Контрактна концепція фірми. Стратегічна концепція фірми. Технологічні та інституціональні чинники вибору меж фірми. Горизонтальні межі фірми. Мінімальний ефективний випуск. Відносна перевага у витратах. Вертикальні межі фірми. Вибір «купувати чи виробляти». Організаційна структура, розміри та ефективність фірм. Внутрішня структура фірми. Сучасна теорія фірми. Неокласична теорія фірми. Інституціональна (контрактна) теорія фірми. Контрактні відносини всередині фірми. Природа процесу прийняття рішень всередині фірми. Модель переговорів. Фірма як система. Обмеження інтеграції. Недосконалий контракт. Інформаційні потоки всередині фірми. Чинники, що визначають вхід на вихід фірми з ринку. Створення конкуренції на робочому місці: менеджери та робітники. Теорія трансакційних витрат. Трансакційні витрати. Витрати контролю. Однофакторний аналіз трансакційних витрат: модель Д.Тіса. Багатофакторний аналіз корпоративного управління, асиметрична інформація та трансакційні витрати. Моральний ризик та трансакційні витрати. Цілі діяльності фірми. Альтернативні моделі поведінки фірми. Модель максимізації прибутку. Модель максимізації продажу. Модель максимізації зростання. Модель максимізації доданої вартості (японська модель). Модель ринкової капіталізації. Максимізація прибутку в умовах невизначеності. Динамічна модель максимізації виручки. Модель створення стратегічних переваг.Взаємозв'язок між структурою капіталу фірми та процесом прийняття рішень на ринку. Модель внутрішнього контролю. Роль акціонерного капіталу. Проблема власник-управляючий, способи вирішення. Альтернативні цілі фірми та агентів всередині фірми. Мета індивідуального власника. Мета менеджера. Мета самокерованої фірми. Проблема конфлікту інтересів власників і управлінців.Вплив цілей фірми на ринкову поведінку. Агентська проблема, відокремлення власності від управління та

інструменти корпоративного управління. Фірма як агент ринку та її вплив на галузеву діяльність. Поведінка фірми у ринковому середовищі. Пасивна та активна поведінка фірми. Стратегічна взаємодія фірми на ринку. Теорія ігор та розвиток уявлень про структуру ринків. Пояснення особливостей поведінки фірм на галузевих ринках.

Тема 2. 1. Детермінанти структури ринку продукту та показники ринкової влади фірми

Ринок. Ринкова структура. Основні детермінанти узагальнених структур ринку. Досконала конкуренція. Монополія. Олігополія. Монополістична конкуренція. Монопсонія. Двостороння монополія. Структура ринку. Внутрішня структура ринку та критерії концентрації виробників. Ринкова (монополна) влада. Показники ринкової влади фірми. Індекс Херфиндала-Хіршмана. Крива Лоренца та коефіцієнт Джині. Індекс ринкових часток і логарифмів ринкових часток. Індекс ентропії.

Тема 1.3. Стратегічна поведінка фірм в умовах недосконало конкурентних ринків продуктів

Класичні моделі олігополії. Конкуренція кількості і цінова конкуренція. Класифікація некооперативних стратегій поведінки. Модель Курно. Модель Еджворта. Парадокс Бертрана. Модель Бертрана з однорідним продуктом. Модель Бертрана з диференційованим продуктом. Модель Штакельберга: цінове і кількісне лідерство. Лідерство за Штакельбергом як джерело інформації про ринок. Кооперативні моделі поведінки олігополістів. Поняття картельної угоди. Причини виникнення картелей. Проблеми стабільності картелів у довгостроковому періоді. Стимули до порушення картельної угоди. Чинники, які полегшують збереження картеля. Методи, що попереджають порушення картельної угоди та соціальні витрати картелізації. Модель Чемберліна ринку з невеликим числом учасників (модель «свідомого паралелізму»). Олігополія: теорія ігор. Основні поняття: стратегія гри, що домінує, рівновага Неша, чисті і змішані стратегії. Основні види ігор, які застосовуються в економічному аналізі: «дилема ув'язненого»; стратегія копіювання. Кооперативні і некооперативні ігри. Ігри на виживання. Застосування ігрових ситуацій для аналізу і розв'язання прикладних проблем. Стратегії ціноутворення. Загроза входження на ринок нової фірми. Стратегія цінової війни. Ігри і зовнішні ефекти. Ігри страхування. «Нераціональна» поведінка. Модель Спенса-Диксіта. Роль первісного вибору потужностей як умови наступної конкуренції олігополістів на ринку. Межі достовірної загрози "цінової війни". Значення товарної диференціації. Роль високого і низького рівня ціни первісної фірми і потенційного конкурента. Рівень первісних капіталовкладень, що блокує входження.

Тема 1.4. Ринкові бар'єри як фактор стратегічної поведінки фірми

Сутність ринкових бар'єрів. Показники ринкових бар'єрів. Бар'єр входу. Бар'єр виходу. Бар'єри виходу фірм з ринку та їх показники статистики. Класифікація галузей за висотою бар'єрів. Види нестратегічних бар'єрів виходу фірм на ринок. Стратегічні бар'єри входу на ринок. Ефект масштабу. Бар'єри капітальних витрат. Бар'єри, що базуються на перевазі в рівні витрат. Стан інфраструктури ринку. Адміністративні бар'єри. Ціноутворення, що обмежує вхід. Динамічна модель. Грабіжницьке ціноутворення. Додаткові інвестиції в обладнання. Довгострокові контракти з третіми особами. Диференціація продукту. Стратегічна вертикальна інтеграція та вертикальне обмеження.

Тема 1.5. Дискримінаційне ціноутворення фірми

Цінова дискримінація. Мотиви і умови ефективності цінової дискримінації. Природа і типи цінової дискримінації по А. Пігу. Цінова дискримінація першого ступеня. Цінова дискримінація другого ступеня. Цінова дискримінація третього ступеня. Форми прояву цінової дискримінації. Експорт як метод цінової дискримінації третього типу. Реалізація цінової дискримінації складового тарифу. Способи реалізації цінової дискримінації. Методи цінової дискримінації, які використовуються на споживчих ринках: простий тариф, блочний тариф, пов'язаний продаж, нелінійне ціноутворення, сезонне ціноутворення, зональні ціни, клубне ціноутворення, встановлення мінімального обсягу купівлі, трансфертне ціноутворення, ціноутворення, орієнтоване по витрати, ціноутворення, орієнтоване на попит. Дискримінація

споживачів. Ефект Вебера-Фехнера. Ефект «дивних цифр». Ефект «якоря». Цінова дискримінація і природна монополія. Міжчасова цінова дискримінація. Парадокс Коуза. Оцінка наслідків цінової дискримінації.

Тема 1.6. Диференціація продукту як форма нецінової конкуренції фірм

Природа продуктової диференціації. Проблема продуктової диференціації. Модель продуктової диференціації Чемберліна. Проблеми виміру продуктової диференціації. Типи продуктової диференціації: горизонтальні і вертикальна. Модель „лінійного міста” (модель Хотеллінга). Модель „кругового міста” (модель Салона). Модель товару як набору характеристик (модель Ланкастера) горизонтальної диференціації продукту. Модель вертикально диференціації продукту Саттона. Проблема продуктової диференціації. Показники продуктової диференціації.

Тема 1.7. Інноваційна активність фірм

Інновація. Види інновацій фірм. Кардинальні та некардинальні інновації. Технологічні інновації. Особливості інноваційного процесу. Взаємозв'язок між структурою ринку та інноваціями. Елементи інноваційного процесу. Структура ринку та попит на інновації. Шумпетеріанський підхід до монополії та попиту на інновації. Інновація на конкурентному ринку. Умови стимулювання інноваційної діяльності фірм. Стимули до інновацій в умовах монополії та в умовах конкуренції. Інновації та розмір ринку. Величина витрат на інновації продавця на конкурентному ринку та монополіста за відсутності загрози входу. Витрати на інновації укоріненого продавця та потенційного новачка. Інновація та загроза входу на ринок. Вибір оптимальної кількості інноваційних фірм на ринку. Визначення оптимального терміну інновацій. Патенти, їх види та патентний захист. Тривалість та охоплення патентного захисту: проблема компромісу. Ліцензія. Результати ліцензування. Роялті. Плюси та мінуси імітації. Стадії життєвого циклу інновації. Інновації та мережеві ефекти.

Модуль 2. Обмежувальна ділова практика компаній на галузевих ринках

Тема 2.1. Вертикальна інтеграція фірм

Вертикальна інтеграція та вертикальні обмеження. Різні погляди на вертикальну інтеграцію. Організаційні форми обмеження конкуренції. Позитивні риси та негативні сторони вертикальної інтеграції. Форми вертикальної інтеграції. Обмеження вертикальної інтеграції. Вертикальна інтеграція як умова цінової дискримінації. Форми вертикального контролю. Вертикальні обмеження у відносинах між виробниками і дистрибуторами. Економічні наслідки вертикальної інтеграції. Проблеми контролю над ринковою ціною.

Тема 2.2. Поведінка фірми на факторному ринку

Основні риси ринків факторів. Припущення при дослідженні ринків ресурсів. Фактори попиту на ринку ресурсів. Чиста вигода покупця ресурсів. Загальне правило максимізації вигоди для покупця ресурсів. Гранична доходність ресурсу. Цінність граничного продукту. Граничні видатки фірми на ресурс. Умова оптимального використання ресурсів. Попит фірми на ресурс. Цінова еластичність попиту на ресурс. Ринковий попит на ресурс. Умова мінімізації витрат на заданий обсяг продукції. Умова оптимального використання ресурсів. Умова оптимального співвідношення ресурсів. Рівновага на досконало конкурентному ринку праці за умови досконало конкурентного ринку продукту. Виведення функції попиту на працю. Співвідношення граничної прибутковості продукту праці й заробітної плати. Досконало та недосконало конкурентні структури на ринку праці. Двостороння монополія. Рівновага на досконало конкурентному ринку праці для фірми-монополіста, що діє на товарному ринку. Рівновага моносонії. Граничні витрати на працю. Співвідношення граничної прибутковості продукту праці, граничних витрат на працю і заробітної плати. Порівняння рівноважної зайнятості і рівноважної ставки заробітної плати для різних випадків діяльності моносонії та вільного конкурента. Роль профспілок на ринку праці. Вплив профспілок на попит та пропозицію праці. Ринок капіталу: фізичного (реального) та фінансового. Процентна ставка: номінальна та реальна.

Поняття капітальних витрат. Види капітальних витрат, їх роль в економіці. Значення капітальних активів для структури ринку. Рентна оцінка капіталу. Амортизація основного капіталу. Величина орендної плати. Особливості оцінки вартості капітальних витрат у довгостроковому періоді. Альтернативна вартість капіталу. Проблема міжчасової зміни вартості капіталу. Поняття і методи розрахунку дисконтованої вартості капіталу. Методи оцінки інвестиційних проектів: позитивні сторони й обмеження кожного методу. Майбутня вартість. Поточна (теперішня) вартість. Дисконтний множник. Термін окупності. Середня віддача. Чиста дисконтована вартість. Внутрішня норма віддачі капіталу. Індекс прибутковості. Максимізація очікуваного прибутку. Дисконтування витрат. Оцінка амортизації і термінів початку здійснення інвестиційного проекту. Відновлювані та невідновлювані природні ресурси. Орендна плата за землю. Рента в будівництві. Рента в добувних галузях. Ціна землі.

Тема 2.3. Ефективність виробництва

Концепція ефективності. Види ефективності: ефективність продукту, ефективність розподілу виробничих ресурсів (алокативна ефективність), технологічна ефективність, динамічна ефективність, фінансова ефективність, соціальна ефективність.

Ефективний розподіл обмежених ресурсів суспільства. Критерії оптимального розподілу ресурсів. Критерій ефективності за Парето (Парето-оптимум). Ефективність за Парето у виробництві. Оптимальне розміщення ресурсів у галузі. Покращення за Парето. Парето ефективний розподіл благ у процесі обміну. Парето-оптимальний стан в усіх сферах економічної діяльності – споживанні, обміні та виробництві. Критерії Калдора-Гікса, Скитовського. Порівняльний аналіз критеріїв ефективності. Модель оптимізації структури виробництва у конкурентній ринковій системі. Ефективність конкурентних ринків. Загальні умови ефективності досконало конкурентної економіки. Втрати суспільства від монополії: підходи до виміру та результати емпіричних оцінок. Алокативна неефективність. Виробнича неефективність (X- неефективність). Динамічна неефективність. Розподільча неефективність. Порівняльна ефективність виробництва в умовах досконалої конкуренції і монополії.

Тема 2.4. Держава політика та поведінка фірм на недосконало конкурентних ринках

Типи галузевої політики. Концепції галузевої політики держави. Антимонопольна політика держави. Цілі антимонопольної політики держави. Форми, методи та інструменти державного регулювання різних видів монополій. Досвід країн з розвинутою ринковою економікою в регулюванні ринкових структур і проведенні антимонопольної і конкурентної політики держави. Антимонопольна політика в США. Антимонопольна політика в країнах Західної Європи та Японії. Загальна характеристика конкурентної поведінки економічних агентів в країнах з перехідною економікою. Особливості державного регулювання природних монополій. Методи ціноутворення на продукцію природних монополій. Регулювання доходності природних монополістичних структур. Впровадження конкуренції на ринок природної монополії. Реорганізація галузі природної монополії. Зовнішньоторговельна політика держави в умовах недосконалої конкуренції на світовому ринку. Домінуюча зарубіжна фірма на внутрішньому ринку. Олігополія в міжнародній торгівлі.

3. Засоби діагностики успішності навчання

Засвоєння навчального матеріалу дисципліни перевіряється за допомогою поточного контролю, який здійснюється у формі усного опитування, тестування, розв'язання задач, виконання аналітико-розрахункових, графоаналітичних завдань, розв'язання конкретних ситуацій тощо.

Модульний контроль передбачає виконання модульної контрольної роботи.

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання – екзамен

5. Рекомендовані джерела

Базові

1. Азьмук Л.А., Задорожна Н.В. Мікроекономічна теорія виробництва та витрат: навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. Київ: КНЕУ, 2005. 160 с.
2. Аналітична економія : макроекономіка і мікроекономіка : навч. посібник. У 2-х кн. / за ред.:С.Панчишина і П. Островерха. Кн. 2 : Мікроекономіка. Київ : Знання, 2006. 437 с.
3. Базилевич В.Д. Мікроекономіка: підручник / В.Д. Базилевич, К.С. Базилевич, А.І. Ігнатюк, С.В. Слухай; за ред. В.Д. Базилевича. Київ: Знання, 2008. 679 с.
4. Базилевич В.Д. Практикум із мікроекономіки: навчальний посібник / В.Д. Базилевич, К.С. Базилевич, А.І. Ігнатюк, С.В. Слухай; за ред. В.Д. Базилевича. Київ: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. 303 с.
5. Базилінська О. Я. Мікроекономіка : навч. посібник / О. Я. Базилінська, О. В. Мініна. Київ. : Центр учбової літератури, 2009. 352 с.

Допоміжні

1. Башнянин Г. І. Мікроекономічна теорія : навчальний посібник. За ред. Г.І.Башнянина і О.В.Щедрої. Львів : Новий Світ, 2007. 640 с.
2. Безугла О. В. Мікроекономіка : навч. посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2017. 288с.
3. Задорожна Н. В. Мікроекономічна теорія виробництва і витрат: навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2003. 219 с.
4. Мікроекономіка: практикум: навч. посібник / за ред. В.Д.Базилевича. Київ: Знання, 2010. 491 с.
5. Мікроекономічний аналіз : навч. посіб. /Л. А. Азьмук, О.М. Щербатюк.Київ: КНЕУ, 2014. 262 с.
6. Мікроекономічний аналіз: практикум /Л. А. Азьмук, О. М. Щербатюк. Київ. : КНЕУ, 2016. 149 с.
7. Наливайко А. П., Євдокимова Н. М., Задорожна Н. В. Мікроекономіка: навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисципліни /за заг. ред. А.П. Наливайка. Київ: КНЕУ, 1999. 208с.
8. Слухай С. В. Довідник базових термінів та понять з мікроекономіки. Київ : Лібра, 1998. 256с.
9. Ястремський О.І., Гриценко О.Г. Основи мікроекономіки: підручник. Київ: Знання-Прес, 2007. 579 с.

6.Додаткові ресурси

1. Офіційний веб-портал органів виконавчої влади України. URL: <http://www.kmu.gov.ua>
2. Офіційний портал Верховної Ради України. URL: <http://rada.gov.ua>.
3. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
4. Офіційний сайт Національного Банку України. URL: <http://www.bank.gov.ua>
5. Офіційний сайт Національного інституту стратегічних досліджень. URL: <http://www.niss.gov.ua>
6. Офіційний сайт Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua>